

Geschied of Ongechied?

De examinering aan het eind van de stageperiode is het sluitstuk van de beroepspraktijkvorming (BPV). Voor het zover is, heeft echter al een schifting plaatsgevonden. Een deel van de leerlingen haalt de eindstreep niet, omdat de stage op allerlei momenten tijdens hun schoolloopbaan een obstakel vormt. De afgelopen vijf jaar zijn honderden jongeren met stageproblemen de revue gepasseerd tijdens de stageprojecten van Stages in Zuid, een project in Amsterdam-Zuid dat in het kader van de Aanpak Jeugdwerkloosheid is opgezet. Welke stage-knelpunten zijn daarbij opgevallen en waardoor vallen gemotiveerde en leerbare jongeren toch tussen wal en schip?

Annemie Wortelboer

Niet geschikt

Al voor de opleiding of stage start kan een beoordelingsmoment over de 'geschiktheid voor de opleiding' een jongere in de weg staan. Zeker wanneer de opleiding de 'geschiktheid voor de stage' al in het achterhoofd heeft. Soms zegt school de stage gewoonweg niet te zien zitten. Zoals bij een jongere met een autismespectrumstoornis, die het advies krijgt om een andere opleiding te zoeken. Of jongeren die pas worden toegelaten als ze een stageplek hebben gevonden (bol-opleiding).

Daarna volgt een moment waarbij een leerling niet 'stage-rijp' kan worden bevonden. Zoals een leerling met ADHD en impulsief en (te) druk gedrag. De vmbo-mentor omschreef haar als een intelligent en lief kind, waar je wat geduld mee moet hebben. Ze kreeg echter door haar opstandigheid het label 'ongeschied' en werd uitgeschreven. Of de depressieve leerling die, tegen haar zin, niet meer op een vervolgstage mag en daartegen in verweer komt, met steun van haar praktijkopleider.

Een stageplek vinden

Het volgende beoordelingsmoment is als leerlingen zelf een stageplek moeten gaan zoeken. Zonder actieve betrokkenheid

van de opleiding een ware beproeving. Er is in deze fase een oplopende kansongelijkheid. Studenten met hoogopgeleide ouders en een groot netwerk hebben sneller kans op een stageplek dan bijvoorbeeld leerlingen met een niet-westerse achtergrond zonder netwerk, die soms meer dan 60 mails versturen ¹. Wie nog geen stage heeft kan de opleiding niet afronden, wordt gezegd. De begeleiding daarbij is niet meer dan de vraag: 'Is het al gelukt om een plek te vinden'.

Leerlingen met zorgproblematiek of leer- of gedragsstoornissen vinden doorgaans zonder hulp geen passende stageplek. Want hoe groot is de kans op een praktijkopleider die dit begeleidt en begrijpt wat er nodig is om succesvol te kunnen zijn? Een ex-cluster 2 leerling met een auditieve en communicatieve beperking belandde in een nachtmerrie nadat zij zelf aangaf dat haar stage niet vlekkeloos verliep. Ze realiseerde zich niet hoezeer ze gehinderd werd door haar beperking en voordat dit duidelijk werd, concludeerde de opleiding al dat het diploma niet haalbaar was ².

Oplopende kansongelijkheid bij de beroepspraktijkvorming

Gebrekkige begeleiding

Als eenmaal een stageplek is gevonden, bestaat de kans dat deze door allerlei problemen moeizaam verloopt en afgebroken wordt. Studenten zeggen niets op school, vanwege angst dat de stage stopt en ze snel een andere stageplek moeten vinden om vertraging of zelfs uitschrijving te voorkomen. Oorzaken waarom een stage stopt zijn divers. Ze gaan zelf weg, of worden weggestuurd, soms ook door hun eigen onbeholpenheid. Studenten die op school wél signalen afgeven, krijgen te horen dat ze moeten doorzetten of even door de zure appel heen moeten bijten, omdat ze anders in de problemen komen met de opleiding. Dat overkwam een leerlinge die aangaf dat ze zich niet prettig voelde bij een praktijkopleider, met wie ze 's avonds alleen in het kantoor moest blijven zonder dat dit qua werk noodzakelijk was. De teneur is dan ook regelmatig: beter een slechte of vervelende stage, dan geen stage.

**De teneur is dan ook regelmatig:
beter een slechte of
vervelende stage, dan geen stage**

Overbelaste jongeren met moeilijkheden in de thuissituatie hebben een groot probleem als de stage stopt. Verzuim en onvoldoende stage-uren worden meestal genoemd als reden voor uitschrijving, óók als sprake is van bijzondere omstandigheden: moeder is blind, vader overleden en de thuiszorginstelling is failliet, ouders die ernstig ziek of verslaafd zijn, een chronische ziekte van de leerling zelf, huisvestingsproblemen of mishandeling. Omdat de school op afstand is, worden problemen niet opgelost, ontstaan misverstanden en blijven zaken onduidelijk. Praktijkovereenkomsten worden eenzijdig beëindigd en de jongere wordt als probleem gezien, terwijl er, juist vanuit de zorgplicht van scholen, extra ondersteuning geboden had moeten worden.

Hanneke

Hanneke, mbo 4, hoort tot haar verbijstering van haar mentor dat de praktijkopleider haar stage heeft gestopt, terwijl ze net een verbeterplan heeft gemaakt waar ze een positieve respons op heeft gehad van haar praktijkbegeleider. Voor de vorige stageperiode had ze ook al (onverwachts) een onvoldoende, dus stopt de opleiding, aldus de mentor. Twee stageperiodes daarvoor verliepen juist heel goed. Na verwoede pogingen mag Hanneke toch door met de opleiding. Inmiddels heeft ze een vervolgstage met succes kunnen afronden.

Cynthia

Cynthia mag na het mbo 3-diploma als enige van de klas niet door naar de eenjarige mbo 4 kop-opleiding. Voor rekenen heeft ze een 1 gehaald, maar ze heeft al jaren geen rekenles gehad. De opleiding vindt dat ze tijdens de stage onvoldoende coördinerende vaardigheden heeft laten zien die nodig zijn voor mbo 4, wat echter niet eerder met haar is besproken. Cynthia wordt bij een andere roc toegelaten in het tweede jaar van de mbo 4 opleiding, krijgt goed rekenles, haalt hoge cijfers en loopt succesvol stage. Dit schooljaar moet ze als uitwonende student echter 10.000 euro bijlenen, omdat ze al vier jaar prestatiebeurs heeft gehad.

Bilal

Bilal, mbo 3, moet zelf een stageplek vinden, wat hem en velen van zijn klas niet lukt. Omdat hij ook lage cijfers haalt voor rekenen, wordt hij uitgeschreven; zijn toelating was een 'foutje' zegt school. Het resterende half jaar moet Bilal nog gewoon lesgeld betalen. Bilal heeft nooit goed rekenonderwijs gehad en weet zeker dat hij het kan. Na lang zoeken begint hij gemotiveerd aan bijles rekenen en vindt een leerbaan. Zijn manager zegt dat Bilal al op mbo 3 functioneert en wil er alles doen om Bilal verder te ondersteunen.

Hafida

Hafida, een leerling met adhd mag niet op stage, omdat ze 'niet stagerijp' is. Ondertussen haalt ze prachtige cijfers. Ze moet eerst medicatie nemen, maar wordt na een paar maanden uitgeschreven. Bij een ander roc probeert ze het opnieuw, maar komt bij een hectisch leerbedrijf zonder goede begeleiding. De opleiding wil dat ze een plan van aanpak maakt en haar leerdoelen beschrijft. Daar komt Hafida niet uit. Ze krijgt geen hulp van de opleiding en wordt weer uitgeschreven omdat ze 'ongeschikt' wordt bevonden.

Gebrekkige beoordeling

Met het einde in zicht moet de echte beoordeling nog plaatsvinden. De stage-uren zijn echter een grotere zorg, omdat de bpv anders met een onvoldoende op de cijferlijst staat. Maar ook als alles in orde lijkt, krijgen leerlingen soms toch onverwacht een onvoldoende voor de stage, met onnauwkeurige en subjectieve redenen: 'We denken dat ze het niveau niet aankan' in plaats van een onderbouwing met harde bewijzen van

Elke leerling zou
moeten kunnen rekenen op
optimale leercondities

uit werkprocessen en competenties. Wanneer alle feiten gedegeen onderzocht worden, blijkt dat een leerling wel degelijk opleidbaar en kansrijk is voor het diploma. Van een echt begeleidingstraject is bovendien geen sprake geweest, waardoor kansen op ontwikkeling en verbetering onbenut zijn. Een onvoldoende voor de bpv zegt dan ook niets over het ongeschikt zijn voor de opleiding of het beroep en jongeren die aangeven zeker te weten het te kunnen, zijn in hun eigen beoordeling nauwelijks of geen partij.

Herkansingsonderwijs?

In de ideale situatie behalen leerlingen binnen de duur van de Onderwijsovereenkomst een diploma en biedt de onderwijsinstelling bij stagnatie extra ondersteuning om studieovertraging te voorkomen. De realiteit is dat leerlingen een opleiding zonder diploma en met een forse studieschuld verlaten, of dat ze door vertragingen na vier jaar prestatiebeurs moeten bijlenen, omdat de studie nog niet is afgerond. Soms zijn ze elders ingestroomd en opnieuw begonnen. De belangen van mbo 3 en 4

leerlingen zijn, sinds de invoering van de prestatiebeurs groot, omdat de studielening wordt omgezet in een gift als het diploma wordt behaald. Elke leerling zou dan ook moeten kunnen rekenen op optimale leercondities binnen opleidingsinstellingen en leerbedrijven, een professionele begeleiding en goede kwaliteit van de stage. Inmiddels zijn er allerlei voorbeelden van jongeren die in Kafkaïaanse situaties terecht kwamen, waarbij ze kansloos waren, maar toch de eindstreep hebben gehaald, of succesvol op een hoger niveau zijn uitgestroomd.³ Herkansingsonderwijs kan een uitkomst zijn voor jongeren voor wie het pedagogisch klimaat ontoereikend was. Het geeft deze uitvallers via een inhaalslag alsnog de gelegenheid om een diploma te halen en de studielening om te zetten. ■

De auteur is initiator en projectleider van Stages in Zuid in Amsterdam

Het wettelijk kader voor de bpv:

- > De opleiding draagt zorg voor een passende stage;
- > De begeleiding door het bedrijf is afgestemd op de mate van zelfstandigheid van de student;
- > De opleiding begeleidt en bewaakt in voldoende mate de voortgang van de leerresultaten van de leerlingen;
- > Knelpunten worden tijdig gesignaleerd en adequaat opgelost teneinde een onvoldoende af te wenden en vertraging te voorkomen;
- > Als de omstandigheden bij een leerbedrijf dusdanig zijn dat de stage voortijdig beëindigd moet worden draagt de opleiding i.s.m. het SBB zorg voor een vervangende stageplek;
- > De opleiding neemt het oordeel van het leerbedrijf mee en zorgt voor een objectieve eindbeoordeling van de leerling.

Noot

- ¹ Uit onderzoek van het Kennisplatform Integratie en Samenleving en Verhey-Jonker Instituut blijkt dat deze groep vroegtijdig de selectie van de arbeidsmarkt tegenkomt als ze zelf een stageplek moeten zoeken. *Mbo en de stagemarkt, de rol van discriminatie* (2016).
- ² *Falend roc negeert leerling met beperking*. Stagebedrijf biedt passende begeleiding aan een uitgeschreven leerling (2016) <http://www.in1school.nl/in-de-praktijk/ervaringen/item/falend-roc-negeert-leerling-met-beperking>
- ³ *Bijna verspild talent*. Rubriek: Niet te geloven! Start Foundation - Baanbreker nr. 6, 2016, blz. 24. Excellente stagiaire mag van roc niet verder met de stage en opleiding. <http://bit.ly/ntg-juli-2016>

Voor meer informatie zie www.stagesinzuid.nl